

Bevaring eller Transformasjon - finnes det regler i bygningsvern?

Mette Bye

Byantikvaren i Trondheim

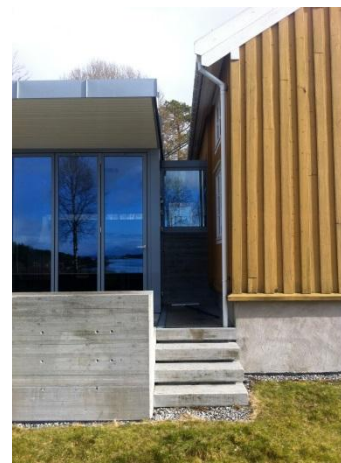
Kaldhusseminaret i 09.03.2016

TRANSFORMASJON - BEVARING

TRANSFORMASJON - BEVARING

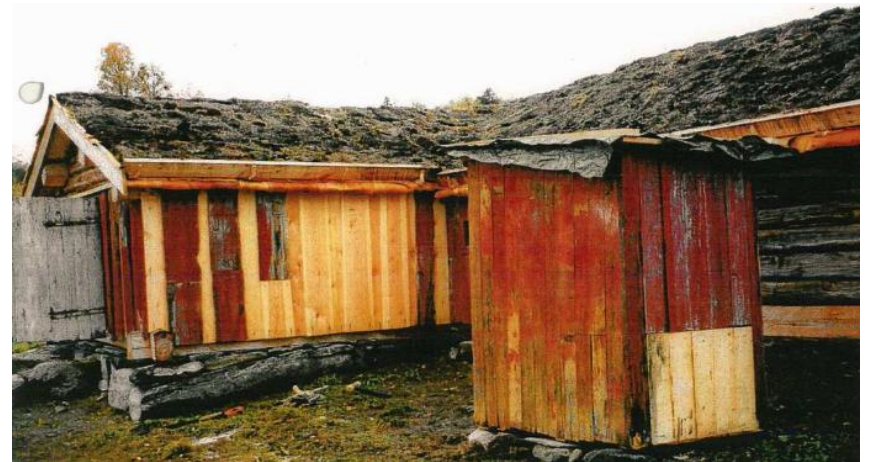

TRANSFORMASJON - BEVARING

RESTAURERING

Restaurere: tilbakeføre en bygning til et kjent eller formodet opprinnelig (eldre) tilstand, sette i teknisk fullgod stand eller fullføre bygningen i samsvar med dens opprinnelige stilkarakter (Ahlstrand 1976; etymologisk "stavros" (gr.) stav og "staurr" (norr.) staur/påle, staurare (lat.) styrke og "re", styrke pålene på nytt (hos Tschudi-Madsen, 1976)

FINNES DET REGLER I BYGNINGSVERN?

http://brage.bibsys.no/riksant/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_25528/1/infoark_1111.pdf

VEDLIKEHOLD

«Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete byggverk er å bevare mest mulig av de opprinnelig eller eldre elementene.

Vedlikehold av fredet byggverk og anlegg skal så langt som mulig skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.»

VEDLIKEHOLD OG ISTANDSETTING

- Ta vare på originalen
- Ikke skift ut mer enn nødvendig
- Tilpass og innpass funksjonen / inngrepet / til bygningen, ikke omvendt
- Bytt ut med likt
- Ta vare på konstruksjonen (integritet)
- Legge til ikke trekke fra
- Reversible endringer
- Inngrep er unntaket ikke regelen

RESTAURERING VS KONSERVERING

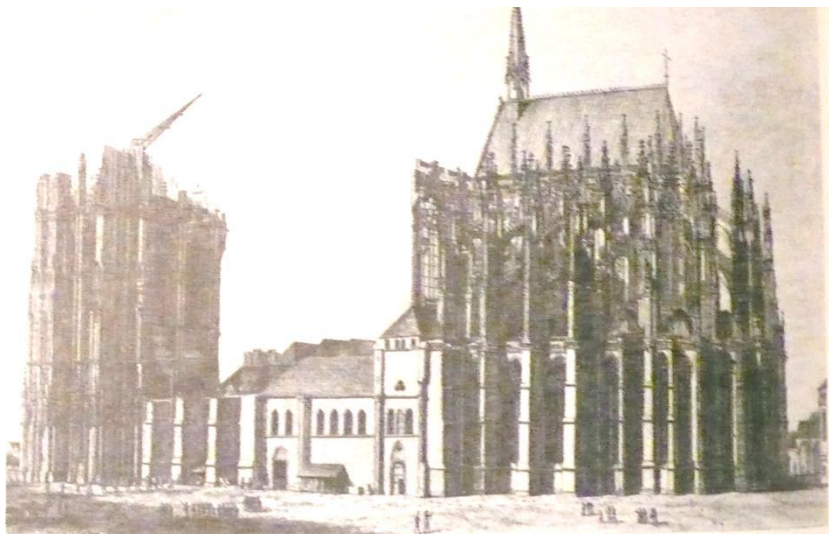
é of Carcassonne in a drawing by Viollet-le-Duc, showing the a

Den befestede middelalderbyen Carcassonne - Plan for restaurering av arkitekt E. Viollet-le-Duc.

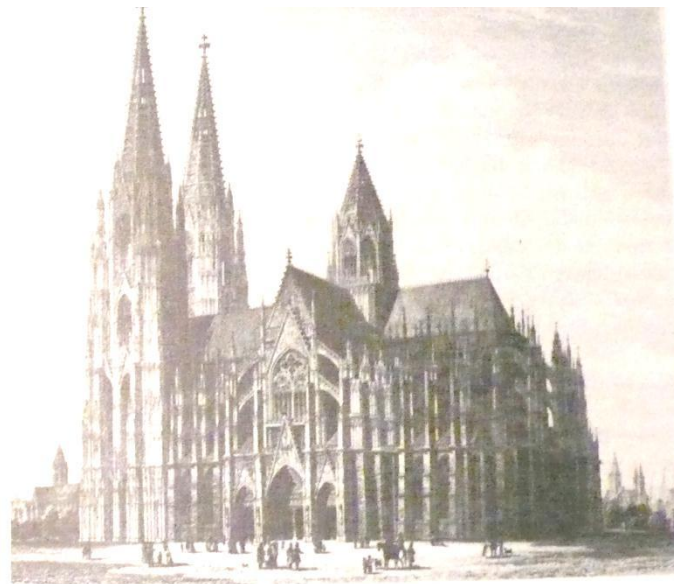

”Å restaurere en bygning er ikke å reparere eller gjenoppbygge den, men å reetablere den til en *tilstand av helhet* som kanskje aldri har eksistert på et bestemt tidspunkt.”

Eugène Viollet-le-Duc (1854)

«Der Kölner Dom vor Beginn der Domvollendung».
Ch. Buttenhofer nach A. Quaglio, 1842

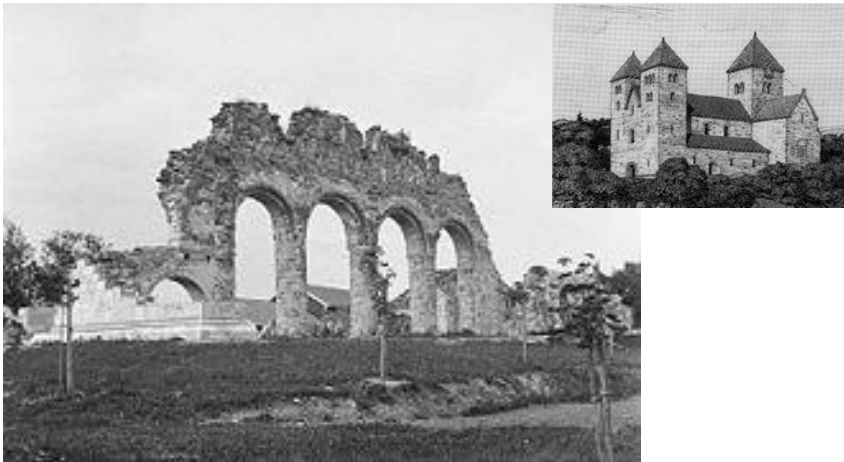

«Der Kölner Dom in seiner Vollendung» J. Poppel nach E. Gerhardt, 1842

RESTAURERING VS KONSERVERING

” It is no question of expediency or feeling whether we shall preserve the buildings of past times or not. *We have no right to touch them. They are not ours. They belong partly to those who built them and partly to all the generations of mankind who are to follow us.*”

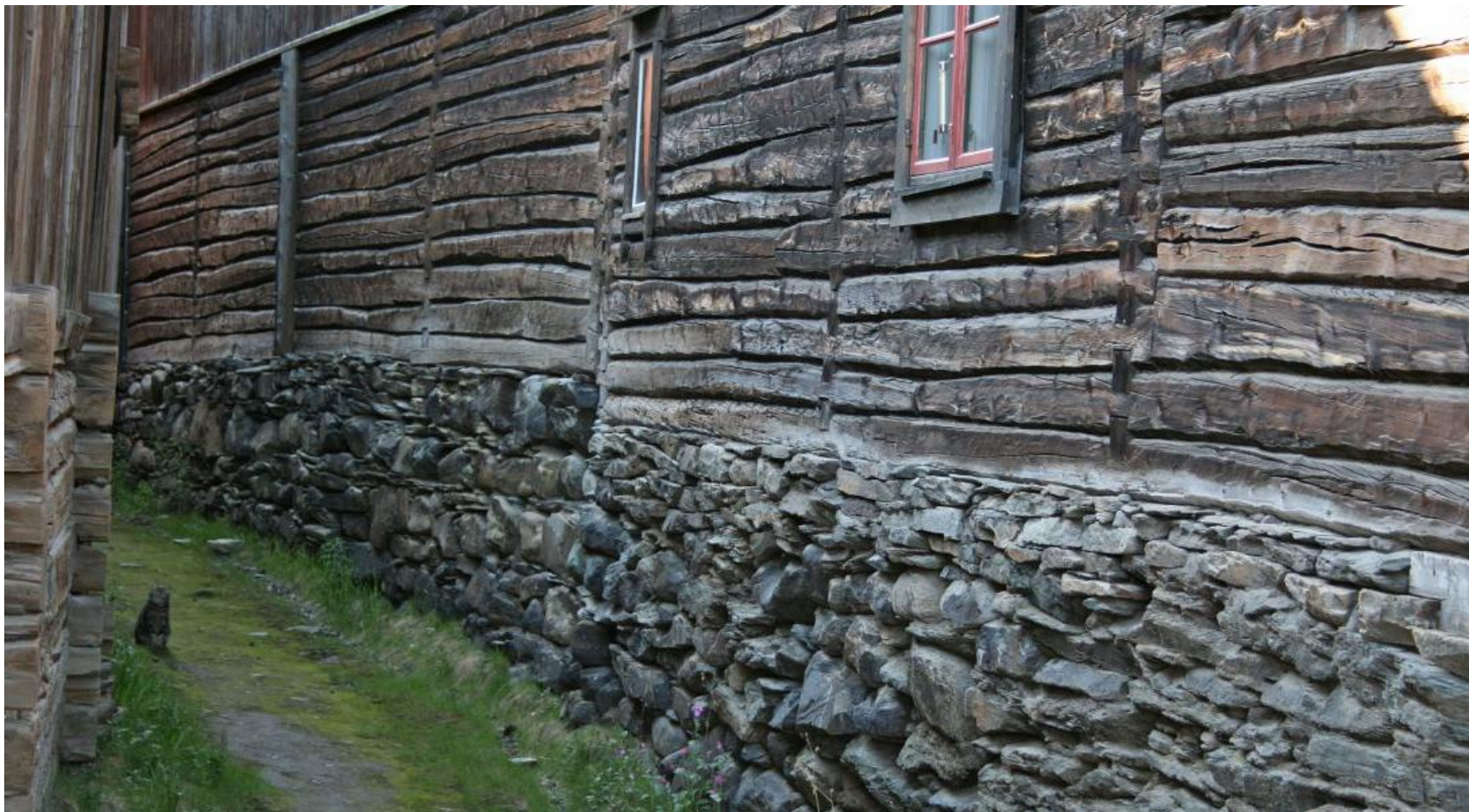
John Ruskin 1849

”Ved istandsetting av offentlige bygninger er man alltid tilbøielig til at hæve en Tids Frembringelser paa den andens Bekostning, og paa den Made er mer Skade og Barbarie skeet end den Tidens Tand nogensinde kan anrette”

J. C. Dahl (1837)

TA VARE PÅ ORIGINALEN

TILPASS INNGREP TIL HUSET...

IKKE SKIFT MER ENN NØDVENDIG

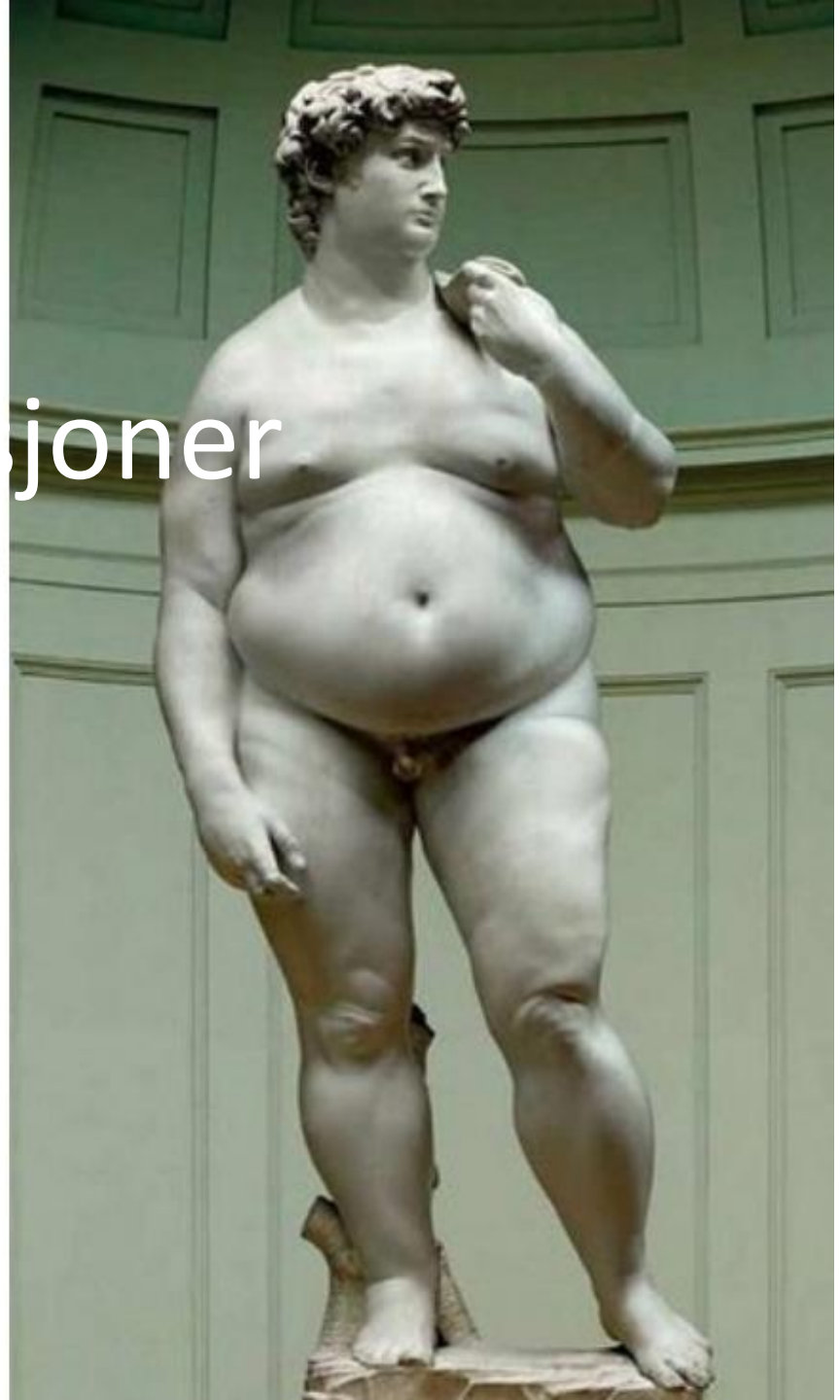

BYTT UT MED LIKT

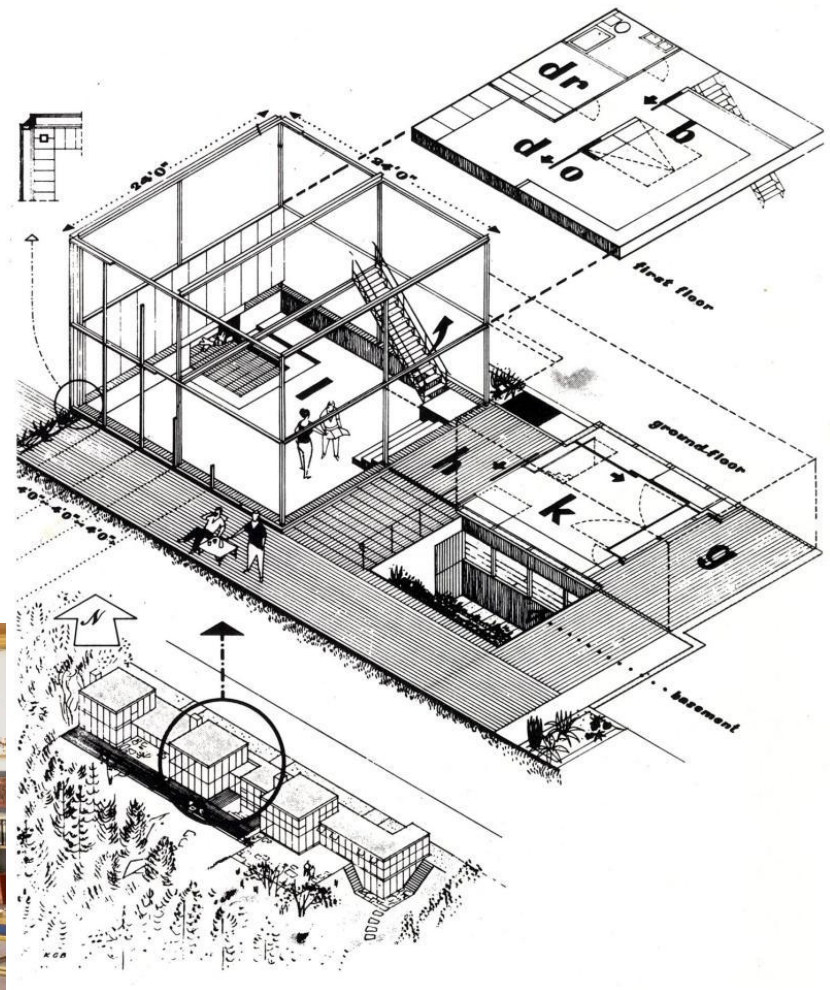
...riktige proportioner

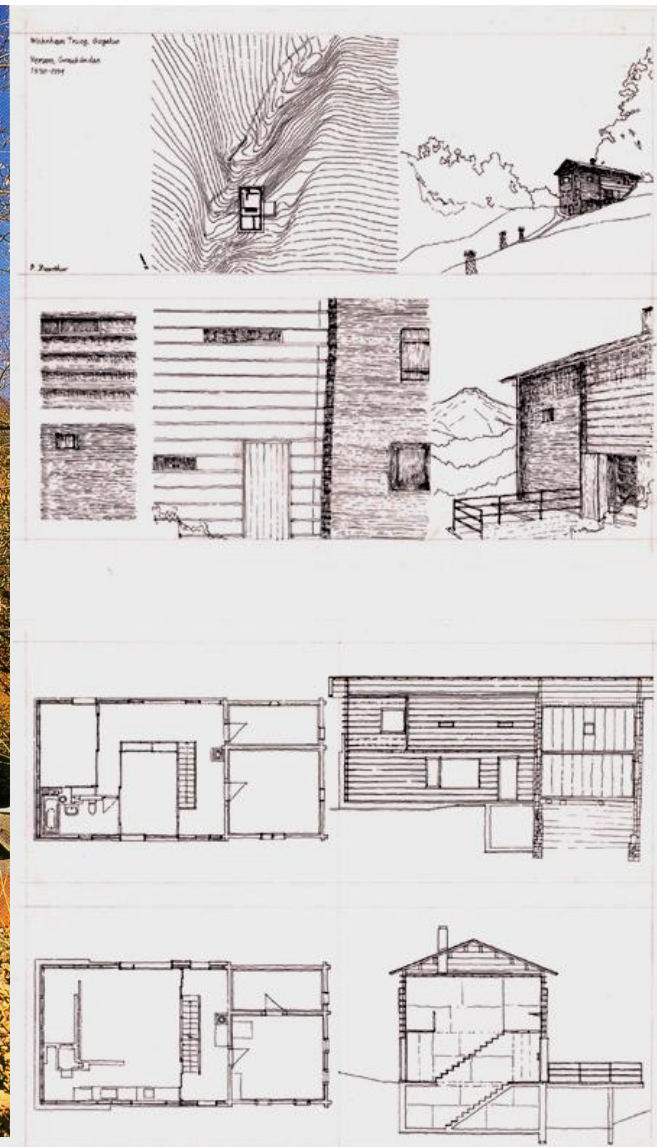
BYTT UT MED LIKT

TA VARE PÅ KONSTRUKSJONEN

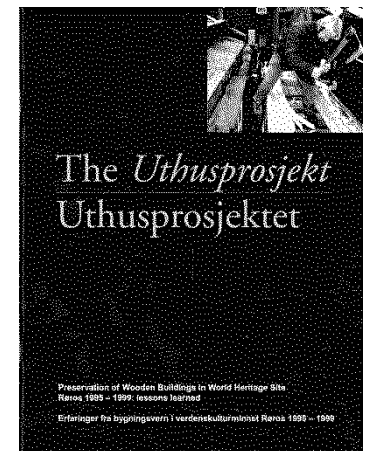

LEGGE TIL...

BEVARING - ET EKSEMPEL: UTHUSPROSJEKTET

- Alt kan repareres
- Ta vare på så mye som mulig
- Vær bevisst på materialer og materialkvalitet
- Samme materialer
- Samme verktøy
- Samme teknikk
- (tradisjonelle materialer og metoder)*
- Håndverkeropplæring
- Håndverkeren bestemmer
- Opplæring og kursing
- Håndverkerbank
- 80 % offentlig finansiering
- Kun restaurering
- Tilpasning til ny bruk etterpå
- Istandsatt som kulturminne.

Støttel

Støtteltryter (Vinsj)

Brottverktøy

Støtteltryter (Vinsj)

Skantkummer

Støtteltryter (Vinsj)

Skantkummer

Faiesol.

Skantmanster
12", 15" og 18"

Handspak

For å slå hull i bergst.
for sprengning (minering)

Skantbåke
L. til å forme støtspå

Faiesol.

Skantmanster
12", 15" og 18"

Handspak

For å slå hull i bergst.
for sprengning (minering)

Ber (For å slå hull i bergst.)
(støt)

Kil for deling av stiftplate

Kil for deling av stiftplate

Lønte m. strøttjern

Hand i brik

Hand i brik

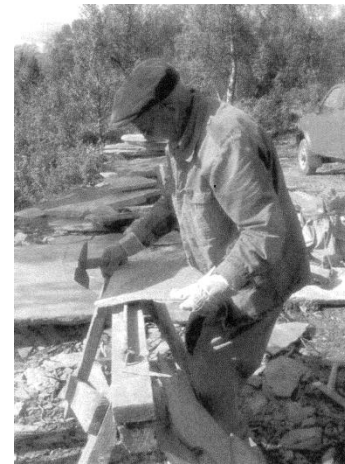
Kastevrille

Lønte m. strøttjern

Trykk

Dynamittpille m. knall og lønte.
fordig ut i plasseres

Dynamittpille m. knall og lønte.
fordig ut i plasseres

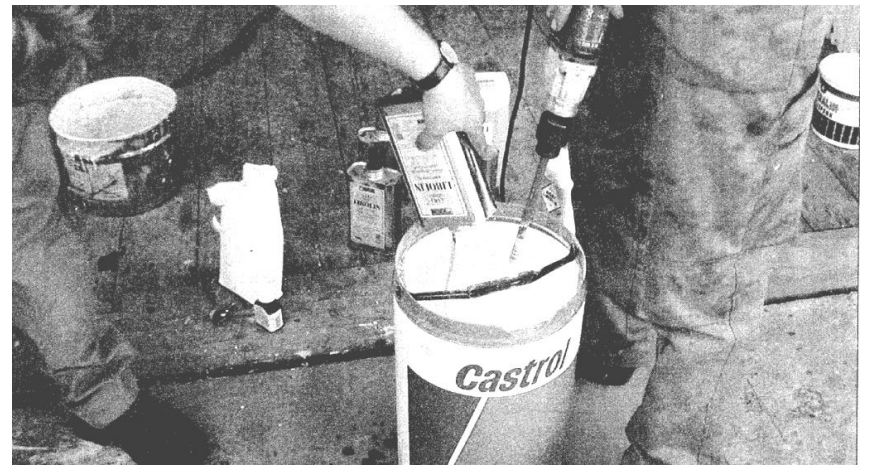
MATERIALER

- Begrenset antall
- mest lokalt tilfang; noe import av tegl og glass, eksport av trelast
- Håndverk ved fremstilling og oppføring, delvis industriell fremstilling (steinbrudd; tegl; sagbruk)
- Kunnskap gjennom erfaring og praksis, kunnskap i arv (foreldre-barn; laugsystem; lære)
- Materialer håndsortert for optimal bruk på stedet
- Perspektiv på flere generasjoner
- Kostbare materialer, rimelig håndverk
- Stort, økende antall og stadig nytt tilfang av produkter
- Stort mangfold, men pga pris og kvantum dominerer noen produkter og spesialprodukter kan være kostbart
- Lang transport mulig, mer import
- Industriell fremstilling (begynte i Norge med Christiania Spigerverk fra 1850, trevareindustri og ferdighusproduksjon fra 1860)
- Kunnskap systematisert og institusjonalisert
- Kostbart håndverk, rimelige materialer

HÅNTVERK

MATERIALER

MATERIALER

VERNEVERDI

*«I altfor mange tilfeller har ambisiøse bevaringsaksjoner p.g.a. utydelige antikvariske utgangspunkter til slutt blitt mislykkede, i form av for eksempel uheldige restaureringer, som ødelagte akkurat de egenskapene hos bygningen som var avgjørende når den ble valgt ut som bevaringsobjekt.»
(Unnerbäck 2002:11)*

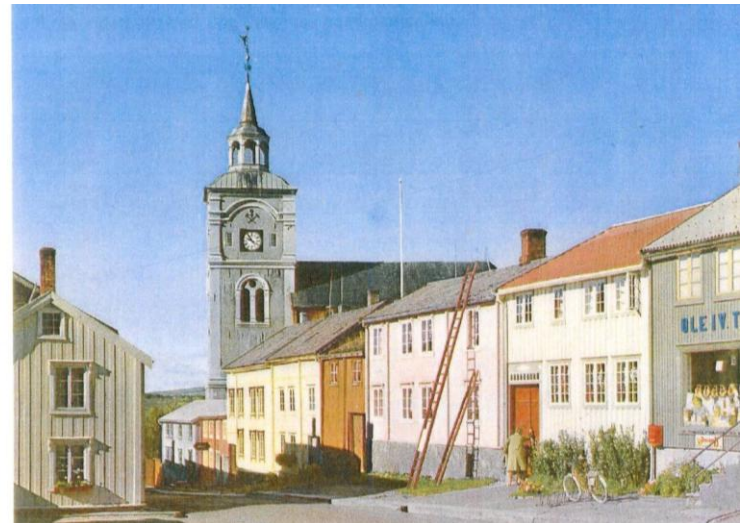
«Tidigare var urvalet i stort utsträckning inriktat på unika eller särskilt märkliga objekt med ett odiskutabelt, och i det allmänna medvetandet väl forankrat, bevarandevärde....»

«....I dag är urvalet inte lengre lika självklart, ens för experterna.»
Unnerbäck 2002:19

KULTURMINNEVERN = ENDRINGSFORVALTNING

ENDRINGSFORVALTNING – HVORDAN BEGRUNNE?

- ”Vanlig” vedlikehold?
- Istandsetting?
- Restaurering?
- Kopi?
- Tilbygg?
- Ombygging? (transf.)
- Riving og nybygg?

*Betinget av verdiene og
formål for vernet.*

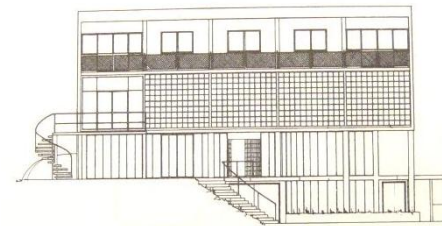

VERNEVERDIER OG UTVELGELSESKRITERIER

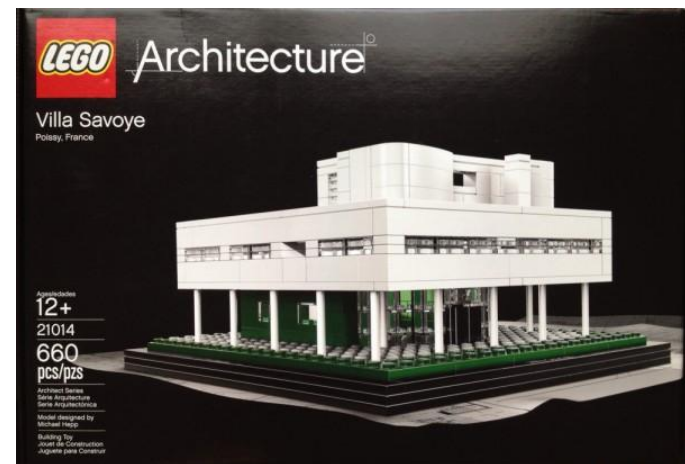
- Dokumentasjonsverdier
(historiske egenskaper)
 - Objektive
 - Målbare og etterprøvbare
 - Basert på historisk kunnskap
- Opplevelsesverdier
(estetisk og sosialt engasjerende egenskaper)
 - Subjektive
 - Varierer over tid
 - Basert på skjønn
- Bruksverdier er ikke en del av den *kulturhistoriske* verdivurderingen

«KUNSTNERISK OG ARKITEKTONISK VERDI»

Ark. Arne Korsmo: villa Stenersen (1939), slik arkitekten opprinnelig ville ha den, med glassbyggestein i 2. etasje, uten vinduer. Jf. neste side. (Ill. i «Byggekunst» 1985 s. 327)

SAMFUNNSHISTORISK VERDI; SYMBOLVERDI, MILJØVERDI, OPPLEVELSESVERDI (SJELDENHET)

DOKUMENTASJONSVERDI

ALDERSVERDI

Fjøset på

Det er tydeleg at hola er komme for borda vart oksa på baksida og dei er påfallande koniske. Den organismen som har vore der har vakse fort i tjukna. Dette er typisk for skjelmakk (pæleorm). Såleis kan vi gjera svært truleg at borda er sjøgått. Materialen har venteleg lege i sjoen om sommaren for han vert oksa på baksida. Ut frå diameteren på hola kan det tyde på at borda er saga ein gong i juli-august.

Vi reknar med at vassgått tommer er vesentleg meir varig enn det som ikkje er vaska i vatn eller sjo. Vassgått i salt sjo gjev også ei viss impregnering av salt. Er det difor denne

Det er kledningen mot aust som er den mest interessante. Vi ser det er oppgangssaga bak med rettsida ut på underbord og oksa baksida ut på påbord. Kledningen er bruka opp att. Vi ser spor etter plugging, og der pluggbola ikkje passar slik borda ligg i dag.

PEDAGOGISK VERDI

Filologisk restaurering (restauro scientifico)

- skille mellom nytt og gammelt
- skille mellom materialer ditto
- dempe dekor på nye bygningsdeler
- inskripsjoner på nye elementer for identifikasjon
- stille ut originale bygningsdeler som er fjernet i nærheten av monumentet
- feste en beskrivelse av restaureringsarbeidet til monumentet
- dokumentasjon og publisering
- det skal være mulig å lese det som er gjort

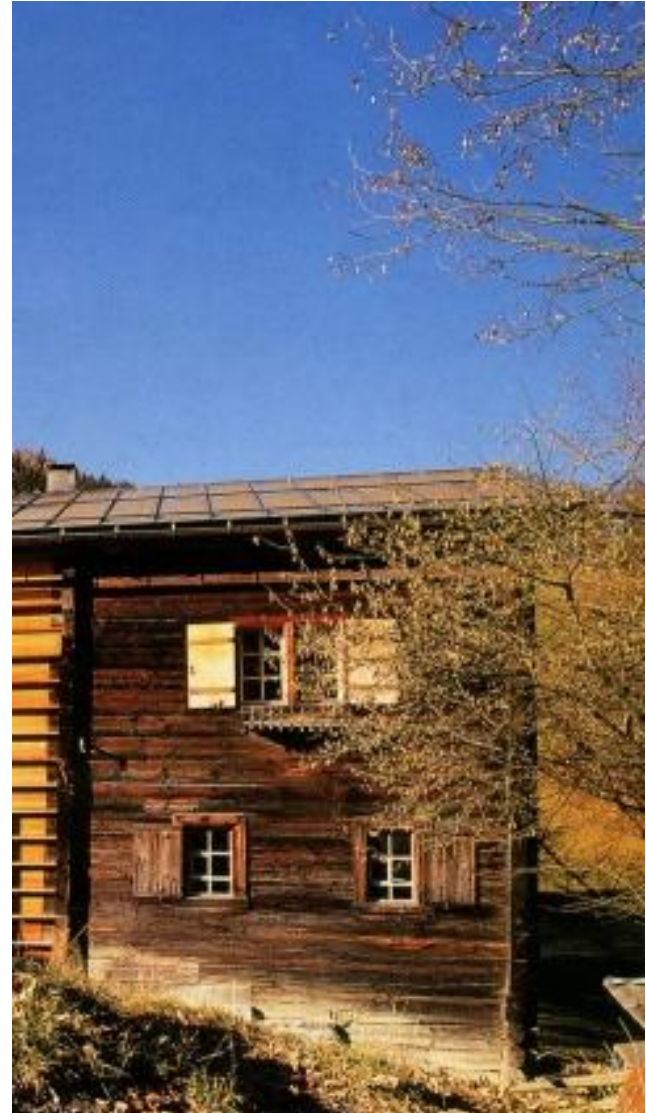
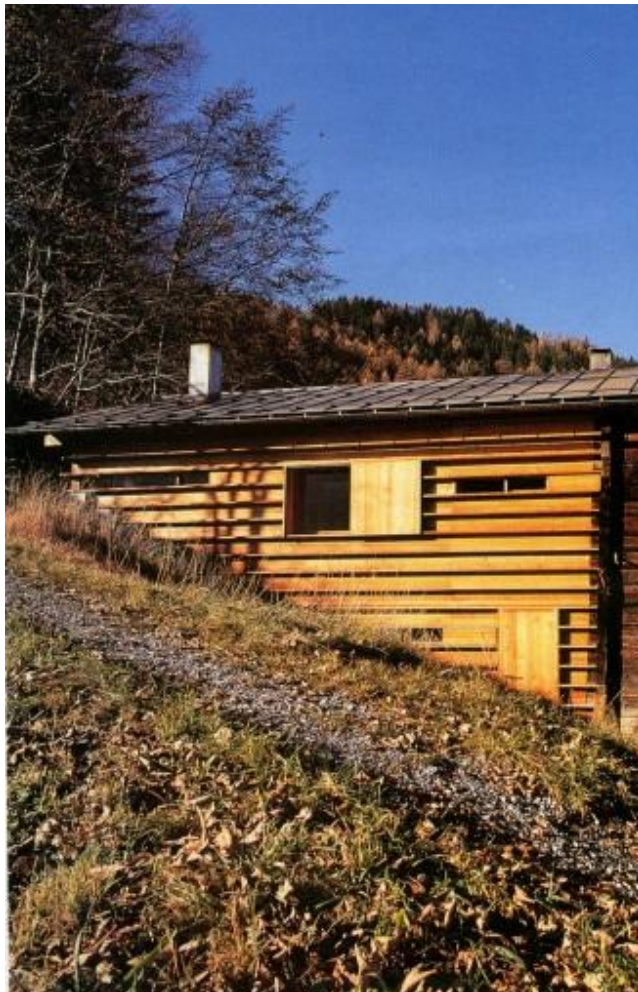
Camillo Boito 1883

” Det kan ikke bifaldes ... at man under restaurasjonen skulde borttage de urenere stilformer .. Med mindre disse bibeholdelse ville være skadelige for bygningen, thi disse hører jo også med til kirkens historie, som man må søge bevare for etterkommerne.”

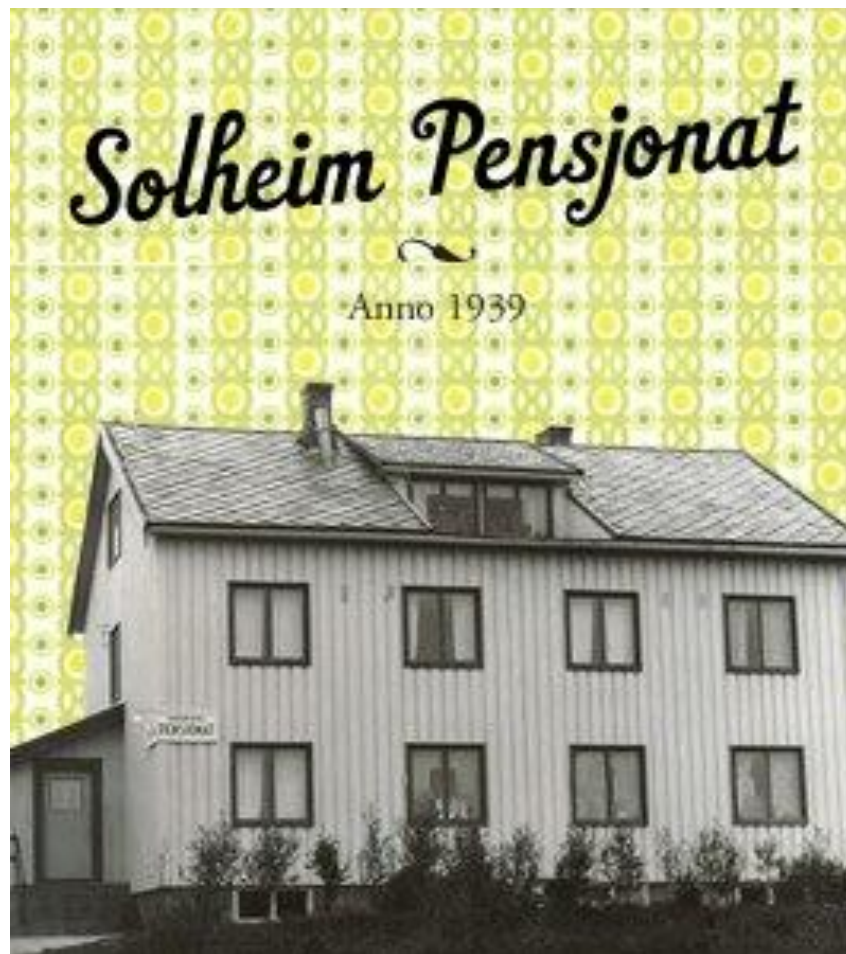
Nicolay Nicolaysen, om Nidarosdomen, 1860

TILPASNING TIL BRUK: TRANSFORMASJON ELLER BEVARING?

TILPASSE BRUK TIL HUS

TILPASSE HUS TIL BRUK OG BEHOV

MUSEAL BRUK

FRA UTHUS TIL BOLIG

SESONGTILPASSET BRUK

NY BRUK

KALDT TIL VARMT HUS

